

'De biologische koe bestaat niet'

'Groene' stierenkaart eerste actiepoint rap port biologisch fokken

Wat is biologisch fokken en wijkt het af van gangbaar fokken? Het Louis Bolk Instituut heeft gepoogd een antwoord op die vragen te formuleren.

Een gesprek met projectleider Wytze Nauta.

Cash, Archibald en Boudewijn. Het zijn de namen van de drie stieren die biologische veehouders in 1998 het meest gebruikten op hun bedrijf. De enquête over stiergebruik in de biologische melkveehouderij vormde een van de onderdelen van het onderzoek 'Visie op fokkerij voor de biologische landbouw', uitgevoerd door het Louis Bolk Instituut in samenwerking met Wageningen Universiteit. Wytze Nauta (39), onderzoeker biologische veehouderij aan het Louis Bolk Instituut, was projectleider van het onderzoek.

Biologische melkveehouders vinden het belangrijk dat de fokkerij beter gaat voldoen aan de uitgangspunten van de biologische landbouw. Als motivatie geven ze daarvoor de consument, die verwacht dat alle productiefactoren in de keten van biologische oorsprong zijn. 'Ik vond het verrassend dat veehouders aan dat punt veel belang hechten, evenals aan het feit dat de dieren moeten passen bij het systeem', zegt Nauta.

Tot nu toe hebben de meeste biologische boeren het nog aardig kunnen rooien met de gangbare stieren. Het tij verandert echter, constateert Nauta. De biologische landbouw wordt steeds biologischer. 'Biologische bedrijven zullen met steeds minder krachtvoer toe moeten. Als de situatie extremer wordt, zullen steeds meer bedrijven, met name met melktypische Holsteins, problemen krijgen met koeien die te snel opbranden.' Gevoelsmatig veranderen biologische melkveehouders vaak al hun fokkerijtactiek. 'Ze kijken met meer dan gemiddelde interesse naar kruisen, gebruiken meer stieren uit de middenmoot in plaats van uit de top of kijken hoe stieren presteren in Nieuw-Zeeland, waar ook minder krachtvoer wordt gevoerd.'

De selectie van jonge stiermoeders op nucleusbijbedrijven en het toenemend gebruik van kunstmatige voortplantings- en selectietechnieken zijn voor Nauta extra argumenten om serieus te kijken naar een biologische manier van fokken. 'Op zo'n nucleusbijbedrijf wordt een hightechmanagement gevoerd. Dat wijkt steeds verder af van het management op biologische bedrijven, trouwens ook van het management op gangbare bedrijven. Technieken als superovulatie en IVP passen vanwege dierwelzijn en integriteit beslist niet bij de biologische landbouw.'

Regelgeving voor fokkerij

Fokkerij in de biologische landbouw is tot nu toe geen hot item geweest, ook internationaal niet. Het streven naar een meer Europees netwerk voor fokkerij in de biologische landbouw is een van

de aanbevelingen van het rapport. 'Dat is extra belangrijk omdat de omvang van de biologische sector nog beperkt is', stelt Nauta. Vanuit zo'n netwerk kan onder meer nagedacht worden over regelgeving. Die is hard nodig voor de ontwikkeling van een biologische fokkerij. Nu wordt in de regelgeving voor biologische landbouw alleen over fokkerijverwante zaken als diversiteit, dierwelzijn en gesloten kringlopen geschreven. 'Er staat bijvoorbeeld dat biologische veehouders geen ET mogen gebruiken en maximaal tien procent van de dieren uit de gangbare landbouw mogen aanvoeren. Over de aanvoer van fokmateriaal via sperma staat er niets', benadrukt Nauta. 'Stel dat we een biologische KI-organisatie willen oprichten, dan moet daar ook regelgeving voor zijn. Hoe worden die stieren bijvoorbeeld gehuisvest en hoe vaak per week mogen ze dekken?'

Vragen zijn er dus nog voldoende. Hebben de gangbare fokwaarden bijvoorbeeld wel nut voor biologische melkveehouders die hun koeien onder andere omstandigheden houden dan gangbare melkveehouders? Nauta wil dat graag nog onderzoeken. 'De gegevens die in de gewone fokwaardeschatting worden meegenomen zijn totstandgekomen onder een deken van kunstmest en krachtvoer. Het kan goed zijn dat die fokwaarden niet goed passen binnen biologische bedrijven.'

Uitbannen KI niet haalbaar

Een 'groene', ofwel ET-vrije stierenkaart is een van de eerste concrete punten die het rapport heeft opgeleverd. Nauta vroeg Nederlandse KI-organisaties en importeurs om ET-vrije stieren te selecteren uit hun programma's. In eerste instantie geldt de eis ET-vrij alleen voor de stier zelf, niet voor zijn voorouders. 'Je moet ergens mee beginnen', vindt de onderzoeker. 'We kunnen wel eisen dat ook de moeder of zelfs de grootmoeder via natuurlijke dekking is geboren, maar dan wordt de lijst direct een stuk kleiner. Bovendien is de ET-vrije status van de voorouders niet altijd bekend.'

De lijst telt bijna 150 stieren, waaronder namen als Archibald, Blackprice en Jerom. Ook stieren van de rassen Montbéliarde, Brown Swiss, FH, blaarkoppen en MRIJ hebben een plek op de lijst gekregen. 'De fokwaarden van de stieren die overblijven zijn bijvoorbeeld voor Holsteins nog redelijk. Ik wil boeren laten zien dat ze niet bang hoeven te zijn dat er geen goede stieren overblijven.' Het uitbannen van KI op biologische bedrijven is voorlopig nog niet aan de orde, zegt Nauta. 'Dat is uit oogpunt van dierziekten vooralsnog niet haalbaar. Bovendien jaagt het houden van eigen stieren veel veehouders schrik aan.'

Biologisch ras

De onderzoeker wil niet zover gaan om bepaalde rassen voor biologische veehouders aan te bevelen. 'De biologische koe bestaat niet, de biologische boer evenmin. Elk ras kan biologisch. Er zijn biologische melkveehouders die kaas maken en zich prima redden met Holsteins. De keus voor een bepaald ras hangt zo af van de omstandigheden. Je ziet dat veehouders in Noord-Holland en

Friesland bijvoorbeeld van oudsher veel meer gehecht zijn aan de zwart-witkleur dan bedrijven in het zuiden. Dat is ook helemaal niet erg. Iedere biologische veehouder moet de kans krijgen zijn eigen fokkerij te ontplooien.'

Toch heeft Nauta wel degelijk een aantal criteria waaraan biologische koeien zouden moeten voldoen. 'De biologische melkveehouderij kent veel meer fluctuaties dan de gangbare melkveehouderij, bijvoorbeeld in voeding. De koeien moeten daarom meer besparing en een betere conditie hebben, zodat ze reserves hebben voor mindere tijden.'

Inge van Drie

Zes scenario's voor ontwikkeling 'biologische melkveefokkerij'

In het onderzoek heeft Wytze Nauta zes scenario's beschreven om een biologische fokkerij te ontwikkelen. Deze scenario's zijn in volgorde van opbouw beschreven.

1. Gebruik blijven maken van de gangbare fokkerij.
2. Gangbare fokkerij zonder embryotransplantatie.
3. Aanpassing van de gangbare fokkerij aan de biologische eisen: gangbare fokkerijgegevens worden anders ingewogen, aangevuld en aangepast aan de wensen van de biologische landbouw.
4. Fokkerij binnen een biologische keten: fokstieren worden geselecteerd van biologische bedrijven en op biologische wijze gehouden, fokstieren worden getest binnen biologische landbouw.
5. Regionale fokkerij: fokkerij baseren op biologische bedrijven in een regio waar de omstandigheden vergelijkbaar zijn.
6. Familieteelt: de fokkerij baseren op individuele bedrijven.

In totaal namen 46 melkveehouders met gemiddeld 48 melkkoeien deel aan discussiebijeenkomsten over deze scenario's. Gemiddeld hadden zij zeven jaar ervaring. Zeventig procent van hen werkte met Holsteindieren, dertig procent met andere rassen.

Van de veehouders die deelnamen aan de discussie koos vanuit de grootste groep voor optie 3 of 4, beide met dertig procent. Aan het tweede scenario gaf achttien procent van de veehouders zijn voorkeur. Van zes procent van de veehouders hoefde de invulling van de biologische fokkerij niet te veranderen (scenario 1). De animo voor scenario 5 en 6 is niet erg hoog (beide zes procent). Belangrijke obstakels om voor die scenario's te kiezen zijn bijvoorbeeld het houden van stieren en de angst voor inteelt.

Wytze Nauta: 'Op nucleusbijbedrijf wijkt management steeds verder af van biologische praktijk'